

Fecr Yayınları: 495

İslâm Hukuk Usulünde
MUBAH NAZARİYESİ
(Hukukî Serbest Alan)

Prof. Dr. İbrahim YILMAZ

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Mizanpaj ve Kapak
FCR

Baskı ve Cilt
VADİ GRAFİK TASARIM VE REKLAMCILIK LTD. ŞTİ.
İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA • Tel: 0 312 395 85 71
(Sertifika No: 47479)

1. Baskı: Ocak 2022

ISBN: 978-625-8005-40-0

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SANAYİ ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1
Ulus-Altındağ/ANKARA • Tel: (0312) 310 08 60
Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

İslâm Hukuk Usulünde MUBAH NAZARİYESİ

(Hukukî Serbest Alan)

Prof. Dr. İbrahim YILMAZ

Ankara 2022

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ -----	9
KISALTMALAR -----	13
GİRİŞ:	
ŞER'İ HÜKÜMLERİN TEMELİNİ OLUŞTURMASI AÇISINDAN	
MUBAHİN YERİ VE ÖNEMİ -----	15

BİRİNCİ BÖLÜM

MUBAH: TANIMI, TÜRLERİ VE İLİŞKİLİ OLDUĞU FIKHÎ KAVRAMLAR VE TEKLÎFÎ HÜKÜMLER

I. KAVRAMSAL ÇERÇEVE -----	19
A. MUBAH KAVRAMI-----	19
1. Muhah: Genel Bakış -----	19
2. Mubahın Farklı Anlamdaki Kullanımları -----	25
3. Doktrinde Mubahın Ele Alınış Şekli İle İlgili Yaklaşımlar-----	28
a. Tikelci Yaklaşım: Cüz'î Yaklaşım -----	28
b. Tümelci Yaklaşım: <i>Küllî Yaklaşım</i> -----	29
c. Değerlendirme -----	40
B. "MUBAHİN SINIRLANDIRILMASI" KAVRAMI -----	43
II. TÜRLERİ -----	47
A. YAPISI İTİBARIYLA MUBAH -----	48
1. Aslı İbâha (<i>el-İbâhatü'l-asliyye</i>) -----	48
2. Şer'î İbâha (<i>el-İbâhatü's-şer'iyye</i>)-----	55
3. Târiî İbâha (<i>el-İbâhatü't-târie</i>)-----	57
4. Değerlendirme -----	59
B. GAYESİ İTİBARIYLA MUBAH -----	60
1. Tikel ve Tümel Olması Yönüyle Mubah -----	61
2. Vesile Olması Yönüyle Mubah -----	66
3. Bir Maksada Hizmet Etmesi Yönüyle Mubah-----	68
4. Değerlendirme -----	71
C. KAYNAĞI İTİBARIYLA MUBAH-----	73
1. Kaynağı Şâri' Olan Mubah -----	74
2. Kaynağı İnsanlar Olan Mubah-----	77
3. Değerlendirme -----	79

III. İLİŞKİLİ OLDUĞU FIKHÎ KAVRAMLAR VE ŞER'İ HÜKÜMLER-----	81
A. MUBAHİN İLİŞKİLİ OLDUĞU FIKHÎ KAVRAMLAR-----	82
1. Mubahın Doğrudan İlişkili Olduğu Fıkhî Kavramlar-----	82
a. Tahyîr-----	82
b. Helâl-----	85
c. Câiz/Cevaz-----	87
d. Lâ Be's-----	88
e. Meşrû'-----	90
f. İzin/Me'zûn-----	91
2. Mubahın Dolaylı Olarak İlişkili Olduğu Fıkhî Kavramlar-----	92
a. Mertebetü'l-afv-----	92
b. Ruhsat-----	102
c. Sihhat-----	106
B. MUBAHİN İLİŞKİLİ OLDUĞU TEKLÎFÎ HÜKÜMLER-----	108
1. Mubahın "Vâcip" ile İlişkisi-----	108
a. Mubahın "Müvessa' Vâcip" ile İlişkisi-----	108
b. Mubahın "Muhayyer Vâcip" ile İlişkisi-----	110
c. Mubahın "Kifâi (Temsili) Vâcip" ile İlişkisi-----	111
2. Mubahın "Mendup" ile İlişkisi-----	114
3. Mubahın "Mekruh" ile İlişkisi-----	115

İKİNCİ BÖLÜM

MUBAHİN ŞER'İ HÜKÜMLER KATEGORİSİNDEKİ YERİ

I. MUBAHİN HÜKÜM KATEGORİSİNDEKİ YERİ-----	119
A. CUMHURUN YAKLAŞIMI: <i>TEKLÎFÎ HÜKÜM OLDUĞU GÖRÜŞÜ</i> -----	120
B. ÂMİDÎNİN YAKLAŞIMI: <i>TEKLÎFÎ HÜKÜM OLMADIĞI GÖRÜŞÜ</i> -----	123
C. DEĞERLENDİRME-----	124
II. MUBAHİN ŞER'İ HÜKÜM OLUP OLMAMASI-----	125
A. KONUYLA İLGİLİ GÖRÜŞLER-----	126
1. Cumhurun Yaklaşımı: <i>Mubahın Şer'i Hüküm Olduğu Görüşü</i> -----	126
2. Ka'bi'nin Yaklaşımı: <i>Şer'i Hüküm Olmadığı Görüşü</i> -----	128
3. Değerlendirme-----	131
B. MUBAHİN ŞER'İ HÜKÜM OLUP OLMAMASININ KAMU OTORİTESİNİN MUBAHI SINIRLANDIRMA YETKİSİ İLE İLİŞKİLENDİRİLMESİ-----	138
1. Konuyla İlgili Mansurizâde Said'in Görüşü-----	138
2. Değerlendirme-----	142

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
MUBAHLİĞİ BİLME YOLLARI

I. MUBAHLİĞİN NASS YOLUYLA BİLİNMESİ-----	148
A. NASSIN LAFZIYLA DOĞRUDAN MUBAHLİĞA DELÂLET ETMESİ	149
1. Nassın Sarahaten Mubahlığa Delâlet Etmesi-----	149
2. Nassın Günah ve Sıkıntıyı Nefyederek Mubahlığa Delâlet Etmesi-----	150
3. Nassın Bir Şeyin İnsanların Hizmetine Musahhar Kılındığını Birdirmesinin (Teshîr) veya İnsanların İyiliği İçin Yaratıldığını Bildirmesinin (İmtinân) Mubahlığa Delâlet Etmesi-----	154
4. Nastaki Muhayyerlik Bildiren Bazı Harflerin Mubahlığa Delâlet Etmesi -----	155
5. Haramlığı Nefyeden İfadelerin Mubahlığa Delâlet Etmesi -----	157
6. Bazı Ruhsat Sebeplerinin Mubahlığı Bildirmesi-----	158
B. NASSIN LAFZIYLA DOLAYLI OLARAK MUBAHLİĞA DELÂLET ETMESİ-----	160
1. Emrin (Karine ile) Mubahlığa Delâlet Etmesi-----	160
2. Helâllik Bildiren İfadelerin Mubahlığa Delâlet Etmesi -----	161
3. Yasaktan Sonra Gelen Emrin İbâhaya Delâlet Etmesi-----	162
4. Vücûbdan Sonra Gelen Nehyin Mubahlığa Delâlet Etmesi-----	165
5. Neshin Mubahlığa Delâlet Etmesi-----	166
6. Haram Kılınan Şeylerden Yapılan İstisnaların Mubahlığa Delâlet Etmesi-----	169
C. DEĞERLENDİRME -----	170
II. MUBAHLİĞİN NASS DIŞI YOLLARLA BİLİNMESİ -----	171
A. ŞÂRİ'İN SÜKÛT VEYA İKRARININ MUBAHLİĞA DELÂLET ETMESİ	172
1. Şâri'in (Allah'ın) Sükûtünün Mubahlığa Delâlet Etmesi (Aslı İbâha) -----	172
2. Şâri'in (Hz. Peygamber'in) İkrârının Mubahlığa Delâlet Etmesi -----	175
B. HZ. PEYGAMBER'İN FİİLÎ SÜNNETİNİN MUBAHLİĞA DELÂLET ETMESİ-----	176
1. Hz. Peygamber'in Teşrîî Nitelikli Fiillerinin Mubahlığa Delâleti -----	179
2. Hz. Peygamber'in Teşrîî Nitelikli Olmayan Fiillerinin Mubahlığa Delâleti ----	182
C. MUBAHLİĞA DELÂLET EDEN DİĞER DURUMLAR -----	184
1. Örf -----	184
2. Maslahat-ı Mürsele (İstislâh) -----	185
3. Delilin Varlığından Haberdar Olmama (Cehâlet/Bilgisizlik) -----	187
D. DEĞERLENDİRME -----	189
SONUÇ -----	191
KAYNAKÇA-----	195
DİZİN-----	209

KAYNAKÇA

- Abbâdî, Abdüsselam Dâvud, *el-Milkiyye fi's-şeriatî'l-islâmiyye: tabiatüba ve vazîfetüba ve kuyûdüba: mukârane bi'l-kavânin ve'n-nüzumi'l-vad'iyye*, Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 2000 (I-III).
- Abdülbâkî, M. Fuâd, *el-Mu'cemül-müfrehres li elfâzî'l-Kur'ânî'l-Kerim*, İstanbul: el-mektebetü'l-islâmiyye, 1982.
- Abdülhâlık, Abdülgânî, *Hücciyetü's-sünne*, Kahire: Dâru'l-vefâ, 1987.
- Abdülkadir, Muhammed el-Arûsî, *Efâlür-rasûl ve delâletübâ ale'l-abkâm*, Cidde: Daru'l-müctemâ' li'n-neşr ve't-tevzî', 1991.
- Abdüllâvî, Beşir el-Mekki, *Sultatü veliyyi'l-emr fi takyidi'l-mubâh*, Beyrut: Dâru Mektebeti'l-Maârif, 2011.
- Abdürrezzâk: Ebû Bekr b. Abdürrezzâk b. Hemmâm es-San'ânî (ö. 211/826-27), *el-Musannef*, (nşr. Habiburrahman el-A'zamî), Beyrut: 1970 (I-XII).
- Âdil Attâfî, *el-Emru inde'l-usûliyyîn beyne's-sîğati ve'l-ma'nâ*, (Master Tezi), Câmîatü Muhammed Haydar, Külliyyetü'l-âdâb ve'l-lügât, Baskara: 2012/2013.
- Ahatlı, Erdinç, "Hasâisü'n-Nebî", *DİA*, XVI, 277-281.
- Akgündüz, Ahmet-Cin, Halil, *Türk-İslâm Hukuk Tarihi*, İstanbul: Timaş Yayınları, 1990 (I-II).
- Akgündüz, Ahmet, *Eski Anayasa Hukukumuz ve İslâm Anayasası*, İstanbul: Timaş Yay., 1995.
- _____, "Hâkim", XV, *DİA*, 182-193.
- Aktan, Hamza, "İhrâz", *DİA*, XXI, 542-544.
- _____, "İhya", *DİA*, XXII, 7-9.
- Aktan, Hamza, "İstimlâk", *DİA*, XXIII, 364-366.
- Aktaş, Sururi, "Pozitif Hukukta Boşluk Kavramı", *EÜHFD*, C. XIV, S. 1-2 (2010), s. 1-28.
- Akyol, Taha, *Medîne'den Lozan'a*, İstanbul: Milliyet Yayınları, 1996.
- Âlim, Abdüsselam Muhammed eş-Şerif, *Nazarîyyetü's-siyaseti's-şer'iyye*, Bingazi: Camiatü Karyûnûs, 1996.
- Âmidî, Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed Seyfeddin (ö. 631/1233), *el-İbkâm fi usûli'l-abkâm*, tlk. Abdürrezzak Afifi, Riyad: Dâru's-Samîi, 2003 (I-IV).
- Amr, Abdülfettah, *es-Siyâsetü's-şer'iyye fi'l-abvâli's-şahsiyye*, Ürdün: Dâru'n-Nefâis, 1998.
- Ansay, Sabri Şakir, *Eski Aile Hukukumuz Bir Nazar*, Ankara: İstiklal Matbaacılık ve Gazetecilik Kollektif Ortaklığı, 1952.

- Apaydın, H. Yunus, “Kurtubalı Zâhirî Fakih İbn Hazm’ın Şer’î Hükümleri Tasnifi: Merâtibu’ş-Şerîa“, *İSTEM: İslâm San’at, Tarih, Edebiyat ve Mûsikisi Dergisi*, cilt: VII, sayı: 14, (2009), s. 107-119.
- _____, “Fıkıh Usulünün Temel Kabulleri ve Tarihselcilik”, *Dini Hükümlerin Kaynağı ve Dini Metinlerin Anlaşılması Konusundaki Çağdaş Yaklaşımlar Çalıştayı (18-19 Aralık 2009)*, Editor: Cengiz Kallek, İstanbul: İSAM Yayınları, 2010, s. 323-364.
- _____, “İbn Hazm”, *DİA*, XX, 39-52.
- _____, “İhtiyat”, *DİA*, XXI, 577-579.
- _____, “İzin”, *DİA*, XXIII, 510-512.
- _____, “Nehiy (Fıkıh)”, *DİA*, XXXII, 544-547.
- _____, “Sihhat”, *DİA*, XXXVII, 110-111.
- _____, *İslam Hukuk Usulü*, Bilay Yay., Ankara 2017.
- _____, *Din Ve Fıkıh Yazıları*, Haciveyszade İlim ve Kültür Vakfı Yay., Konya 2018.
- _____, “Siyasal Hayat”, *İlmihal-II*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yay., 2013, s. 252-328.
- Askalânî, İbn Hacer (ö. 852/1448), *Fethu’l-Bâri bi şerhi Sabîbi’l-Buhârî*, thk. Abdülkadir Şeybe el-Hamd, Suud/Riyad: 2001 (I-XIII).
- Aşkâr, Muhammed Süleyman Abdullah, *el-Vâdih fi usûli’l-fıkıh*, Ürdün: Dâru’n-nefâis, 2004.
- Aşkâr, Muhammed Süleyman, *Efâlû’r-rasûl ve delâletühü ale’l-abkâm’ş-şer’iyye*, Beyrut: Müessesetü’r-risâle, 2003 (I-II).
- Atâfi, Âdil, *el-Emru inde’l-usûliyyin beyne’s-sığati ve’l-ma’nâ*, (Master Tezi), Câmiatiü Muhammed Haydar, Baskara: Külliyyetü’l-âdâb ve’l-lügât, 2012/2013.
- Atar, Fahrettin, *Fıkıh Usulü*, İstanbul: MÜİF Yayınları, 1996.
- Aybakan, Bilal, “Selem”, *DİA*, XXXVI, 402-405.
- Aybakan, Bilal-Dönmez, İ. Kâfi, “Meşrû”, *DİA*, XXIX, 378-383.
- Aydın, M. Akif, *İslâm-Osmanlı Aile Hukuku (Esbâb-ı Mûcibe Lâyihası/Nikâb-ı Mükreb)*, İstanbul: MÜİFV Yayınları, 1985.
- _____, *Türk Hukuk Tarihi*, Hars Yay. İstanbul 2007.
- Ayengin, Tevhit, “Hüküm Teorisi”, *İslâm Hukukuna Giriş*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi, 2011, s.156-184.
- Aynî, Bedruddîn Mahmud b. Ahmed (ö. 855/1451), *Umdetü’l-kâri şerhu Sabîbi’l-Buhârî*, tsh./nşr. Abdullah Muhammed Mahmud Ömer, Beyrut: Dâru’kütübî’l-ilmîyye, 2001 (I-XXV).
- Bâcî, Ebu’l-Velîd Süleyman b. Halef el-Endelüsî (ö. 474/1081), *el-Müntekâ şerhu Muvatta Mâlik*, thk. Muhammed Abdülkadir Ahmed Ata, Beyrut: Dâru’l-kütübî’l-ilmîyye, 1999 (I-IX).
- _____, *Kitâbü’l-budûd fi’l-usûl*, thk. Nezih Hammad, Beyrut: ty.

- Bakkal, Ali, "Bağlayıcılık Açısından Hz. Peygamber'in Fiilleri Hakkında Bir Değerlendirme", *İslam ve Yorum*, yay. haz. Fikret Kahraman, Malatya: Malatya İlahiyat Vakfı, 2017, I. 39-57.
- Bardakoğlu, Ali (sadeleştiren), "Mansurizâde Saîd: Cevazın Şer'i Ahkâmdan Olmadığına Dâir", *Erciyes Üniv. Sosyal Bilimler Enst.*, Sayı: 1, (Kayseri 1987), s. 81-89.
- _____, "Osmanlı Hukukununun Şer'iliği Üzerine", *Osmanlı* (Teşkilat içinde), ed. Güler Eren, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 1999, VI, 412-417.
- _____, "İslâm Dini, Fıkıh, Temizlik", *İlmihal-I*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2013.
- _____, "Fıkıh Çözüm mü Üretir, Sorun mu?", *EskiYeni: Anadolu İlahiyat Akademisi Araştırma Dergisi*, Sayı: 29, (Güz 2014), s. 147-178.
- _____, "Câiz", *DİA*, VII, 27-28.
- _____, "Hak", *DİA*, XV, 137-151.
- _____, "İstihsan", *DİA*, XXXIII, 339-347.
- _____, "İstishâb", *DİA*, XXIII, 376-377.
- _____, "Eşkiya", *DİA*, XI, 463-466.
- _____, *İslâm Işığında Müslümanlığımızla Yüzleşme*, İstanbul: KURAMER, 2017.
- Basrî, Ebül-Hüseyin Muhammed b. Ali (ö. 436/1044), *Kitâbü'l-Mu'temed fi usûl'il-fıkıh*, thk. Muhammed Hamidullah, Dimeşk: el-Ma'hedül-ilmî el-Fransî l'id-dirâsâti'l-arabiyye, 1964 (I-II).
- Bedir, Murtaza, "Sünnet (Fıkıh)", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları 2010), XXXVIII, 150-153.
- Berkes, Niyazi, *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, Ankara: Bilgi Basımevi, 1973.
- Beyânünî, Muhammed Ebül-Feth, *el-Hüküm't-teklifi fi ş-şer'ati'l-islâmiyye*, Dimeşk: Dârü'l-Kalem, 1988.
- Beyânünî, Muhammed Ebül-Feth, "Hüküm/Fıkıh", *DİA*, XVIII, 466-468;
- Beyzâvî, Nâsiruddin Ebû Saîd Abdullah b. Ömer (ö. 685/1286), *Minbâcül-vusûl ilâ ilmi'l-usûl*, Müessesetü'r-risale, Dimeşk/Beyrut: bs.,ty.
- Bihârî, Muhibbullah b. Abdüşşekür (ö. 1119/1707), *Müsellemi's-sübüt*, (*Fevâtihu'r-rahâmût bi şerhi Müsellemi's-sübüt* ile birlikte) tsh. Abdullah Mahmud Muhammed Ömer, Beyrut: Dârul'kütübî'l-ilmîyye, 2002 (I-II).
- Bilmen, Ömer Nasuhi (1882-1971), *Hukuk-ı İslâmiyye ve Istilahât-ı Fıkhiyye Kâmûsu*, İstanbul: Bilmen Yayınları, 1985/ty. (I-VIII).
- Biltâcî, Muhammed, *Menhecü Ömer İbnül-Hattâb fi't-teşri: Dirâse müstev'ibe li fıkhi Ömer ve tanzimihî*, Kahire: Dârul-fikri'l-Arabî, 1970.
- Birinci, Ali-Özervarlı, M. Sait, "İzmirli, İsmail Hakkı", *DİA*, XXIII, 530-535.
- Boynukalın, Ertuğrul, "Yemin", *DİA*, XXXXIII, 416-420.
- Buhârî, Alauddin Abdulaziz b. Ahmed (ö. 730/1330), *Keşfü'l-esrâr alâ Usûl-i Fabri'l-İslâm el-Pezdevî*, Beyrut: Dârul-kitâbî'l-arabî, 1991 (I-IV).

- Burhânî, Muhammed Hişam, *Seddü'z-zerâi' fi's-şeriatî'l-İslâmiyye*, Dımeşk: Dâru'l-fıkr, 1985.
- Bûtî, M. Said Ramazan, *Davâbitü'l-maslaha fi's-şeriatî'l-İslâmiyye*, Dımeşk: Dâru'l-Müttehıde, 1990.
- Ca'ferî, Mustafa, *el-Emru ve'n-nehyü inde'l-usûliyyin*, Câmıatiü Hartûm, Hartum: Külliyyetü'l-kânûn, 2009.
- Cessâs, Ebu Bekir Ahmet b. Ali er-Râzî (ö.370/980), *el-Fusûl fi'l-usûl*, thk. Kuveyt: Uceyl Casim en-Nemşi, 1994 (I-IV).
- Cezâirî, Ebi Abdırrahman Abdülmecid Cuma, *el-Kavâidü'l-fıkhiyye el-müstabrace min kitâbi İla'mül-muvakkün li İbn Kayyim el-Cevziyye*, Dâru İbnü'l- Kayyim, ty.
- Cürcânî, Ebü'l-Hasan Seyyid Şerif Ali b. Muhammed b. Ali (ö. 816/1413), *et-Ta'rifât*, Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1983.
- Cüveynî, İmamü'l-Harameyn Ebu'l-Meâlî Abdullah b. Abdullah Yusuf (ö. 478/1085), *el-Burhân fi usûl'l-fıkh*, thk. Abdulazim Muhammed ed-Dîb, Katar: h. 1399 (I-II).
- Çağrıci, Mustafa, "İzin," *DİA*, XXIII, 509-510.
- Çakan, İsmail Lütfi, "Babanzade Ahmet Naim", *DİA*, IV, 375-376.
- Çalış, Halit, "Zaruret", *DİA*, XXXIV, 141-144.
- Çavuşoğlu, Ali Hakan-Raysünî, Ahmed, "Şâtübî, İbrahim b. Musa", *DİA*, XXXVIII, 373-375.
- Çeker, Orhan, *Fıkıh Dersleri-I*, İstanbul: Seha Neşriyet, 1999.
- _____, *İslâm Hukukunda Akidler*, İttifak Holding Yay., Konya 1999.
- Çelik, Ali, "Takrîrî Sünnet (Mahiyeti, Özellikleri ve Hükümü)", *Diyanet İlmî Dergi* (Diyanet İşleri Reisliği Yıllığı) 36/2 (2000), 5-36.
- Çetin, Abdurrahman, "Nesih", *DİA*, XXXII, 579-581.
- Çetintaş, Recep, *İlk Beş Asır Fıkıh Usulü Literatüründe Teklifî Hüküm Terminolojisi*, Doktora Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi, 2014.
- Debûsî, Ebî Zeyd Ubeydullah b. Umer b. İsa (ö. 430/1038), *Takvîmü'l-edille fi usûl'l-fıkh*, thk. Şeyh Halil Muhyiddin el-Meys, Beyrut: Dâru'l-kütübî'l-ilmîyye, 2007.
- Demirci, Mustafa, "İkta", *DİA*, XXII, 43-47.
- Deniz, Gülsüm, *İslâm Hukukunda Yenileşme ve Tanzimat Sonrası Osmanlı İmparatorluğunda Aile Hukuku İle İlgili Yenilikçi Düşünceler*, Yüksek Lisans Tezi, Kayseri: Erciyes Ün. Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1992.
- Dilek, Uğur Bekir, *İslam Hukuk Metodolojisinde Teklifî Hüküm Terimleri: Doğuşu-Gelişimi-Terimleşmesi*, Doktora Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi, 2010.
- Dilek, Uğur Bekir, "Teklifî hüküm İfade Eden Kavramların Doğuşu, Gelişimi ve Terimleşmesi", *İslam Hukuku Araştırma Dergisi*, sayı: 18 (2011), s. 211-242.
- Demirci, Kürşat, "Helâl", *DİA*, XVII, 173-174.

- Dirinî, Muhammed Fethî, *el-Hak ve medâ sultânî'd-devle fî takyîdîbi*, Müessesetü'r-risâle, Beyrut 1984.
- _____, *Hasâisü't-teşrii'l-islâmî fi's-siyaseti ve'l-hüküm*, Beyrut: Müessesetü'r-risâle, 2013.
- Döndüren, Hamdi, *Delilleriyle Ticaret ve İktisat İlmihali*, İstanbul: Altınoluk, 1993.
- Dönmez, İbrahim Kâfi, "İslâm Hukukunda Müctehidin Naslar Karşısındaki Durumu ile Modern Hukuklarda Hakimın Kanun Karşısındaki Durumu Arasında Bir Mukayese" *M.Ü.İ.F.D.*, Sayı:4, (İstanbul 1986) s. 23-51.
- _____, "Maslahat", *DİA*, XXVIII, 79-94.
- _____, "Mubah", *DİA*, XXX, 341-345.
- _____, "Örf", *DİA*, XXXIV, 87-94.
- _____, "Ruhsat", *DİA*, XXXV, 207-210.
- _____, "Vâcip", *DİA*, XXXXII, 410-414.
- _____, "Sedd-i Zerâi", *DİA*, XXXVI, 277-282.
- Dumlu, Emrullah, "Hukukî Serbest Alan: Mubah (Klasik Yaklaşım ve Şâtıbî Örneği)", *İslâm Hukuku Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 22, (Ekim 2013), s.157-186.
- Durmuş, Zülfikar, "Kur'an-ı Kerim'de *İbâha* İfade Eden Emir Siygalarının Çeviri Problemi", *İ.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1/2 (Güz 2010) 1-21.
- Ebü Ceyb, Sa'dî, *Mevsûatü'l-icma' fi'l-fikhi'l-islâmî*, Dımeşk: Dâru'l-fikr, 1984 (I-II).
- Ebü Sünne, Ahmed Fehmi (1909-2003), *el-Urf ve'l-âde fi ra'yi'l-fukahâ*, Mısır: Matbaatü'l-Ezher, 1947.
- Ebü Ubeyd, Kasım b. Sellam (ö. 224/838), *Kitâbü'l-emvâl*, Kahire: Dâru'ş-şurûk, 1989.
- Ebü Yusuf (ö.182/798), *Kitâbü'l-harâc*, Beyrut: Dâru'l-marife, 1979.
- Ebü Zehra, Muhammed (ö. 1974), *Usûlü'l-fikh*, İstanbul: Tebliğ Yay., ts.
- _____, *el-Abvâli's-şahsiyye*, Kâhire: Dâru'l-fikri'l-Arabî, 1957.
- _____, *el-Ukûbe*, Kâhire: Daru'lfikri'l-arabî, by.ty.
- _____, *el-Cerime*, Kahire: Dâru'l-fikri'l-Arabî, 1986.
- Edis, Seyfullah, *Medeni Hukuka Giriş ve Başlangıç Hükümleri*, Ankara: Ankara Üniv. Basımevi, 1993.
- Elmalılı, Muhammed Hamdi Yazır (ö. 1942), *Hak Dini Kur'an Dili*, İstanbul: Eser Neşriyat, 1979 (I-X).
- Elmûs, el-Hüseyn, *Takyîdü'l-mubâh: dirâse usûliyye ve tatbikât fikhiyye*, Merkezü Nemâin li'l-buhûs ve'd-dirâsât, Beyrut/Riyad 2014.
- el-Mevsûatü'l-fikhiyye*, "İbâha", Kuveyt: Vizâratü'l-evkâf ve'ş-şuûni'l-islâmiyye, Kuveyt 1983, I, 132-135.
- _____, "Cehl", Kuveyt: Vizâratü'l-evkâf ve'ş-şuûni'l-islâmiyye el-Kuveyt, 1989, XVI, 197-207.
- _____, "Cevâz", Kuveyt: Vizâratü'l-evkâf ve'ş-şuûni'l-islâmiyye el-Kuveyt, 1989, XVI, 226-227.

- _____, “Helâl”, Kuveyt: Vizâratü'l-evkâf ve'ş-şuûni'l-islâmiyye el-Kuveyt, 1990, XVIII, 74-77.
- Ensârî, Ebû Ayyâş Muhammed Abdül'alî b. Nizamüddin Bahrululüm el-Leknevi (ö. 1225/1810), *Fevâtibu'r-rahamût bi şerhi Müsellemi's-sübüt*, tsh. Abdullah Mahmud Muhammed Ömer, Beyrut: Dâru'l-kütübü'l-ilmîyye, 2002 (I-II).
- Erdoğan, Mehmet, *İslâm Hukukunda Abkâmın Değişmesi*, İstanbul: MÜİFV Yayınları, 1990.
- _____, *Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü (Fıkıh Sözlüğü)*, İstanbul: Rağbet Yayınları, 1998.
- _____, *Vahiy-Akıl Dengesi Açısından Sünnet*, İstanbul: İFAV Yayınları, 2017.
- _____, “İbâha-yi Asliyye ve Hürmet-i Âdemîyye”, *İslâmî İlimler Dergisi*, Yıl:3, sayı:1, (Bahar 2008) s. 9-23.
- _____, “el-Muvâfakât”, *DİA*, XXXI, 406-408.
- _____, “Şâtıbî'nin el-Muvâfakât'ını Yeniden Okuma ve Anlama”, *Dini ve Felsefi Metinler/Yirmibirinci Yüzyılda Yeniden Okuma, Anlama ve Algulama Sempozyumu Bildiri Kitabı*, Cilt: 2, (İstanbul 2012), s. 547-558.
- _____, “İslâm Hukukunun Teolojik Temelleri”, *İslâm Fıkıhını Nasıl Anlamalıyız (Sempozyum Tebliğ ve Müzakereleri)*, 14-15 Aralık 2002, Bursa: Bursa, KURAV Yayınları, 2006, s. 189-195.
- Erul, Bünyamin, “Sünnet”, *Evensel Mesajlar: İslâma Giriş*, İstanbul: DİB, 2010.
- Eser, Esra Kılavuz, *İmam Muhammed'in el-Câmiu's-Sağır Adlı Eserinde Teklîfi Hükümlerin Tasnif ve İfadelenendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009.
- Ferrâ Ebu Ya'la, (ö.458/1066), *el-Udde fi usûli'l-fıkıh*, thk. Ahmed b. Ali Seyü'l-Mübârakî, Riyad: 1993 (I-V).
- Gazzâlî, Ebû Hâmid Muhammed (ö. 505/1111), *el-Müstasfâ min ilmi'l-usûl*, thk. Hamza b. Züheyr Hafız, Medine: yy., ts. (I-IV).
- _____, *el-Müstasfâ: İslâm Hukukunda Deliller ve Yorumlar Metodolojisi*, Türkçesi: Yunus Apaydın, Kayseri: Rey Yayınları, 1994 (I-II).
- _____, *İhyâü ulûmi'd-din*, Mısır: Dâru Nehri'n-Nîl, ts.
- Gözler, Kemal, *Hukuka Giriş*, Bursa: Ekin Basın Yayınları Dağıtım, 2010.
- Gözübenli, Beşir, “İkta”, *DİA*, XXII, 49-52.
- Güleç, Hasan, “Mubah”, *D.E.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, VIII, (İzmir, 1994), s.121-129.
- Günay, H. Mehmet, *İslâm Hukukunda ve Osmanlı Uygulamasında Kamu Malları*, Şule Yay. İstanbul 2001.
- _____, “Hima”, *DİA*, XVIII, 52-55.
- Hacak, Hasan, *İslâm Hukukunun Klasik Kaynaklarında Hak Kavramının Analizi*, Doktora Tezi, İstanbul: Marmara Üniv. Sosyal Blm. Enstitüsü, 2000.
- _____, “Mal”, *DİA*, XXVII, 461-465.

- Hacıoğlu, Nejla, “Cessâs’a Göre Hz. Peygamber’in Fiilleri”, *Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt: II, Sayı: 2, (2014/II), s. 165-190.
- Haçkalı, Abdurrahman, “İslâm Hukuk Metodolojisinde Asli İbâha-İctihat İlişkisi Üzerine”, *İslâm Hukuku Araştırmaları Dergisi*, sayı:14, (2009), s. 85-96.
- _____, *Şâtibi’de Makâsîd ve Fıkıh Usulü*, İstanbul: Rağbet, 2010.
- Hâdimî, Ebu Saîd, (ö.1176/1762) *Mecâmiu’l-hakâik*, nşr. Şirketü Sahafıyye Osmaniyye müdürü el-Hâc Ahmed Hulûsî, Matbaa-i Âmire, 1308.
- Halimî, Ebû Abdillâh el-Huseyin b. Hasen, *el-Minhâc fî şuabi’l-îmân*, thk. Halimî Muhammed Kûde, Beyrut: Daru’l-fıkr, 1979 (I-III).
- Hallâf, Abdülvahhab (ö.1956), *İlmü usûli’l-fıkıh*, el-Mektebetü’l-İslâmiyye, İstanbul 1984.
- _____, *Masâdirü’t-teşri’l-İslâmî fimâ lâ nassa fihî*, Kuveyt: Dâru’l-kalem, 1982.
- Hamevî, Ahmed b. Muhammed, (ö.1098/1687), *Ğamzû uyûni’l-basâir fî şerhi kitâbi’l-Eşbâh ven nazâir*, Beyrut: Dâru’l-kütübi’l-ilmıyye, 1985 (I-IV).
- Hamevî, Üsame, “et-Tahyîr inde’l-usûliyyîn ve eseruhû fî’l-hükmi’-teklîfi (dirâse usûliyye mukârane)”, *Mecelletü Camiatü Dımeşk li’l-ulûmi’l-iktisâdiyye ve’l-kânûniyye*, Cilt: 25, sayı: 1, (2009), s. 701-741.
- Heniyye, Mâzin İsmail, “et-Teessî bi’l-efâ’li’l-cibilliyeti li’n-Nebi”, *Mecelletü’l-Câmiati’l-İslâmiyye (Silsületü’t-dirâseti’s-şer’ıyye) 13/1*, (2005), 45-64.
- Hindâvî, Hasan b. İbrahim, *el-İctihâdü’l-istishâbi ve eseruhû fî’l-fıkhi’l-İslâmî*, Beyrut: Müessesetü’r-Risale, 2004.
- Husarî, Ahmed, *Nazariyyetü’l-hüküm ve mesâdirü’t-teşri fî usûli’l-fıkhi’l-İslâmî*, Beyrut: Dâru’l-Kitâbi’l-Arabi, 1986.
- Imrânî, Abdurrahman, “Takâyidü’l-mubâh fî ba’di kavânîni’l-üsratı’l-arabiyye ve fiba’di’l-ictihâdâti’l-muâsıra”, <http://www.almaktabah.net/vb/showthread.php?t=104096> (Erişim: 17.06, 2013), PDF/s. 1-46.
- İbn Abdüsselâm, İzzeddin (İzz) Ebu Muhammed es-Sülemî (ö. 660/1262), *Kavâidü’l-ahkâm fî mesâlibi’l-enâm*, thk. Nezih Kemal Hammad-Osman Cuma Damiriyye, Dımeşk: Dâru’l-Kalem, 2000 (I-II).
- _____, *el-İmâm fî beyâni edilleti’l-ahkâm*, Beyrut: Daru’l-beşâiri’l-islâmiyye, 1987.
- İbn Âbidîn, Muhammed Emin (ö. 1252/1836), *Reddül-muhtâr ale’d-Dürri’l-muhtâr şerhu Tenvirî’l-ebşâr*, thk. Adil Ahmed Abdülmevcud-Ali Muhammed Muavvad, Riyad: Dâru Alemi’l-kütüb, 2003 (I-XIII).
- İbn Âşûr, Muhammed Tahir (ö. 1973), *İslâm Hukuk Felsefesi (Gaye Problemi)(Makâsîdü’s-şer’iati’l-islâmiyye)*, çev. Vecdi Akyüz-Mehmed Erdoğan, İstanbul: İklim Yayınları, 1988.
- _____, *et-Tabrîr ve’t-tenvir*, Tunus: Dâru’-Tûnisiyye, 1984 (I-XXX).
- İbn Fâris: Ebu’l-Hüseyn Ahmed b. Faris (ö. 395/1004), *Mu’cemü mekâyisi’l-lüğa*, thk. Abdüsselam Muhammed Harun, Dâru’l-fıkr, 1979 (I-VI).

- İbn Fûrek, Muhammed b. Hasan el-İsbehânî (ö. 406/1015), *Kitabü'l-Hudûd fi'l-usûl (el-Hudûd ve'l-muvâdaât)*, tdk. Muhammed es-Süleyman, Beyrut: Dâru'l-Ğarbi'l-İslâmî, 1999.
- İbn Hazm, Ebu Muhammed Ali b. Ahmed b. Saïd (ö. 456/1064), *el-İbkâm fi usûli'l-abbâm*, thk. Muhammed Şakir, Beyrut: Dâru'l-âfâki'l-cedîde, ts. (I-VIII).
- _____, *el-Muhallâ bi'l-âsar*, İdaretü't-tab'atü'l-münîra/Matbaatu'n-Nahda, Mısır: y.y., ts., (I-XI).
- _____, *İbtâlül-kıyâs ve'r-re'y ve'l-istihân ve't-taklîd ve't-talîl*, thk. Saïd el-Efgânî, Dimeşk: Matbaatü Câmia, 1960.
- İbn Hibbân, *el-İhsân fi Sabihi İbn Hibbân*, tertîb: el-Emîr Alâuddin el-Fârisî, thk. Şuayb Arnavût, Beyrût: Müessesetü'r-Risâle, 1988, 1/103.
- İbn Kayyim el-Cevziyye (ö.751/1350), *Îlâmül-muvakkîn an rabbi'l-âlemin*, Riyad: Dâru İbnül Cevziyye, 1423 h. (I-VII).
- _____, *et-Turukül-hükmiyye fi's-siyaseti's-er'iyye*, (thk. Nayif b. Ahmed el-Hamed), Mekketü'l-Mülerrame: Dâru Âlemi'l-fevaid, 1428 h. (I/II).
- İbn Kudâme, Muvaffaküddin Abdullah b. Ahmed el-Makdisî (ö. 620/1223), *el-Muğni*, thk. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türki-Abdülfezzah Muhammed el-Hulûv, Riyad: Dâru Âlemi'l-kütüb, 1997 (I-XV).
- İbn Manzûr, Ebu'l-Fazl Cemalüddin (ö. 711/1371), *Lisânül-Arab*, Kahire: Dâru'l-meârif, 1984 (I-VI).
- İbn Nüceym, Zeynüddin b. İbrahim (ö. 970/1563), *el-Eşbâh ve'n-nazâir*, thk. Muhammed Mutî' el-Hafız, Dimeşk: Dâru'l-fıkr, 1983.
- İbn Teymiyye, Ebü'l-Abbas Takıyyüddin Ahmed b. Abdülhâlim (ö. 728/1327), *Bir İslâm Kurumu Olarak Hisbe (el-Hisbe fi'l-islâm)*, çev. Vecdi Akyüz, İstanbul: İnsan Yayınları, 1989.
- İbnül-Cevzî, Ebil Ferac Cemalüddin Abdurrahman b. Ali, *Menâkibü (Emîru'l-Mü'minin) Ömer İbnül-Hattab*, thk. Zeyneb İbrahim el-Karût, Beyrut: Dâru'l-kütübî'l-ilmîyye, ts.
- İbrahim Mustafa v.dğr., *el-Mu'cemu'l-vasit*, İstanbul: Çağrı Yayınları, 1986 (I-II).
- İbnül-Hâcib, Cemaleddin Ebu Amr Osman b. Ömer b. Ebi Bekr (ö.646/1249), *Muhtasarü Müntehâ's-sûl/vusûl ve'l-emel fi ilmeyi'l-usûl ve'l-cedel*, thk. Nezir Hammadu, Beyrut: Dâru İbn Hazm, 2006 (I-II).
- İbnül-Hümâm, Kemâlüddin Muhammed b. Abdilvâhid (ö. 861/1457), *et-Tahrir fi usûli'fıkh*, Mısır: Matbaatü Mustafa, 1351.
- İltaş, Davut, "Hüküm Teorisi", *İslâm Hukukuna Giriş*, ed. Apaydın, H. Yunus, Eskişehir: Anadolu Ün., 2013, s. 100-126.
- _____, *Fıkıh Usulünde Mütakellimîn Yönteminin Delâlet Anlayışı*, İstanbul: İSAM, 2011.
- İsfehânî, Râğib (ö. 506/ (V. /XI. Yüzyılın ilk çeyreği), *el-Müfredat fi ğaribi'l-Kur'an*, thk. Muhammed Seyyid Keylânî, Beyrut: Dâru'l-marife, ts.

- İzmirli, İsmail Hakkı (1869-1946), “Cevâzın Ahkâm-ı Şeriattan Olup Olmaması Hakkındaki Nizâ’ Nizâ-i Lafzîdir”, *Sebilü’r-Reşad [Sırat-ı Müstakim]*, XII, sy. 303, (İstanbul, 19 Haziran 1330), s. 296-301.
- _____, “Cevazın Ahkâm-ı Şeriattan Olup Olmadığı-2”, *Sebilü’r-Reşad [Sırat-ı Müstakim]*, c. XII, sy. 304, (İstanbul, 26 Haziran 1330), s. 315-319.
- Kadri Paşa, *Mürşidül-hayrân ila marifeti abvâli’l-insan*, Mısır: el-Matbaatü’l-kübra el-âmîriyye, Bulak, 1308/1891.
- Kahraman, Abdullah, “Mansurizâde Saîd’in Klasik Fıkıhçılara Yöneltiği Bazı Eleştiriler”, *Cumhuriyet Üniv. İlahiyat Fak. Dergisi*, c. 5, sayı:1, (Sivas 2001), s. 233-247.
- _____, (Yayına Haz.), “Şeriat ve Kânûn (Mansurizâde Mehmed Saîd)”, *İslâmiyât, (Şeriat Dosyası)*, c. 1, sayı: 4, (Ekim-Aralık 1998), s. 239-251.
- Kal’acî, Muhammed Ravvâs-Kuneybî, Hamid Sadık, *Mu’cemü lügati’l-fukabâ*, Beyrut: Dâru’n-nefâis, 1985.
- Kal’acî, Muhammed Revvâs, *Mevsüatü fikh Ömer İbni’l-Hattâb*, Beyrut: Dâru’n-nefâis, 1981.
- Kara, İsmail, *Türkiye’de İslâmcılık Düşüncesi (I-II)*, İstanbul: Risale Yayınları, 1987.
- Karadâvî, Yusuf, *İslâm’da Helâl ve Haram*, çev. Mustafa Varlı, İstanbul: Kültür Basın Yayın Birliği/Elif Ofset, 1990.
- _____, *İslâm Hukuku: Evrensellik-Süreklilik*, çev. Ahmet Yaman-Yusuf Işıcık, İstanbul: Marifet Yayınları, 1997.
- Karâfi, Şihâbüddîn Ebu’l-Abbâs Ahmed b. İdris b. Abdirrahmân el-Mısırî, (ö. 684/1285), *el-Furûk fi Envâri’l-burûk fi envâi’l-furuk*, Beyrut: Dâru’l-kütübîl-ilmîyye, 1998 (I-IV).
- _____, *Şerhu Tenkihü’l-fusûl fi ihtisâri’l-Mahsûli fi’l-usûl*, Beyrut: Dâru’l-fıkr, 2004.
- _____, *el-İhkâm fi temyizi’l-fetâvâ ani’l-ahkâm ve tasarrufâtî’l-kâdi ve’l-imâm*, thk. Abdülfettah Ebu Gudde, Halep: Mektebetü’l-matbûâtî’l-islâmiyye, 1967, 86-109.
- _____, *ez-Zebîra*, thk. Muhammed Haccî vd., Daru’l-garbi’l-İslâmi, Beyrut 1994. (I-XIV).
- Karaman, Hayreddin, *Anahatlarıyla İslâm Hukuku*, İstanbul: Ensar Neşriyat, 2011 (I-III).
- _____, *Mukayeseli İslâm Hukuku*, İstanbul: Nesil Yay. 1987 (I-III).
- _____, “Bağlayıcılık Bakımından Rasûlullah’ın Davranışları”, *İslâm’ın Işığında Günümüz Meseleleri*, İstanbul: Nesil Yayınları, 1988, II, 439-457.
- _____, *Günlük Hayatımızda Helâller ve Haramlar*, İstanbul: İz Yayıncılık, 2007.
- Kâsânî, Ebû Bekr Alâaddin b. Mes’ûd (ö. 587/1191), *Bedâi’u’s-sanâi’ fi tertibi’s-şerâi’*, thk. Ali Muhammed M uavvad, Beyrut: Dâru’l-kütübîl-ilmîyye, 2003 (I-X).
- Kerimoğlu, Yusuf, *Kelimeler Kavramlar*, İstanbul: İnkılâb Yayınları, 1990 (I-II).

Koca, Ferhat, İslâm Hukukunda Ahkâmın Değişmesi Üzerine Bazı Düşünceler”, *İslâm Hukuku Araştırmaları Dergisi*, sayı:1, (Konya 2003), s. 51-78.

_____, “Helâl”, *DİA*, XVII, 175-178.

_____, “Mefsedet”, *DİA*, XXVIII, 356-358.

Koç, Ekrem, *İslâm Hukuk İlminde Cevaz Kavramı*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008.

Koşum, Adnan, “Ahkâm-ı Hamsenin Kökeni Ve İlk Dönem Fıkah Usulü Literatüründe Gelişimi Üzerine”, *İslâm i İlimler Dergisi*, Yıl: 3. Sayı: 1, (Bahar 2008), s. 107-124.

Köse, Saffet, *İslâm Hukukunda Hakkın Kötüye Kullanılması*, İstanbul: İFAV, 1997.

_____, *İslâm Hukukunda Kanuna Karşı Hile*, İstanbul: Birleşik Yayınları, 1996.

_____, *İslâm Hukukuna Giriş*, İstanbul: Hikmetevi Yayınları, 2012.

Kurtubî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed el-Ensârî (ö. 671/1273), *el-Câmi li ahkâmî'l-Kur'ân*, (thk. Abdullah b. Abdulmuhsin et-Türki), Beyrut: Müessesetü'r-risâle, 2006 (I-XXIV).

Mahdûm, Mustafa b. Kerametullah, *Kavâidü'l-vesâil fi ş-şeriatî'l-İslâmiyye*, Riyad: Dâru İşbiliyye, 1999.

Mansurizâde Saîd (1864-1923), “Cevazın Ahkâm-ı Şer'iyyeden Olmadığına Dâir”, *İslâm Mecmuası*, c. 1, sayı:10, (İstanbul 1330), s. 295-303. (Tekrar olmaması için diğer makale isimleri metinde dipnotta verilmiştir)

_____, “Şeriat ve Kanun-I”, *Daru'l-Funun Hukuk Fakültesi Mecmuası* (DFHM), c. 1, sayı: 6 (1332-1334), s. 530-535.

_____, “Taaddüd-i Zevcât İslâmiyette Men Olunabilir”, *İslâm Mecmuası*, c. 1, sayı: 8, (İstanbul 1330), s. 233-238.

Mâverdi, Ebil Hasan Ali b. Muhammd b. Habîb (ö. 450/1058), *el-Abkâmü's-sultâniyye ve'l-vilâyetü'd-dîniyye*, Beyrut: Dâru'l-kütübî'l-ilmîyye, ts.

Medkûr, M. Sellâm, *Nazariyyetü'l-ibâha inde'l-usulîyyin ve'l-fukâhâ*, Kahire: Dâru'n-Nehdati'l-Arabiyye, 1984.

_____, *Mebâhisü'l-hükm inde'l-usûliyyîn*, Kahire: Dâru'n-nehdati'l-arabiyye, 1959 (I-II).

Mevsilî, Abdullah b. Muhammed (ö. 683/1284), *el-İhtiyâr li ta'lîli'l-muhtâr*, thk. Ali Muhammed Ebu'l-Hayr-Muhammed Vehbi Süleyman, Beyrut: Dâru'l-hayr, 1998. (I-V).

Meydânî, Abdülganî el-Ganîmî (ö. 1298/1881), *el-Lübâb fi şerhi'l-Kitâb*, thk. Abdülmecid Ta'me Halebî, Beyrut: Dâru'l-marife, 1998 (I-II).

Mikdâd, Ziyad İbrahim Hüseyin, *Delâletü şîgati'n-nehyi ale'l-ahkâmî's-şer'iyye*, Mastur Tezi, Câmîati'ü'n-necâhi'l-vatâniyye, Külliyyetü'ş-şerîa, 1993.

Molla Hüsrev (ö. 885/1480), *Mir'âtü'l-usûl*, İstanbul: Dersâadet, 1321.

Mutûi eş-Şeyh Muhammed Buhayt el-, *Süllemü'l-vusûl li şerhi Nihâyetü's-sü'l (Nihâyetü's-sü'l ile birlikte)*, Alemü'l-kütüb, ts. (I-IV).

- Mübârekî, Ahmed Ali Seyr, *el-Urf ve eseruhû fi's-şer'iati ve'l-kânûn*, Riyad: 1996.
- Nebhan, Muhammed Faruk, *İslâm Anayasa ve İdare Hukukunun Genel Esasları*, çev. Servet Armağan, İstanbul: Sönmez Yayınları, 1980.
- Nemle, Abdülkerim b. Ali b. Muhammed, *el-Mübezzeb fi ilmi usûli'l-fikh el-mukâren*, Riyad: Mektebetü'r-rüşd, 1999 (I-IV).
- Nisâbüri, Ebû Abdillâh el-Hakim, *el-Müstedrek ale's-sahibayn*, thk. Mustafa Abdülkadir Ata, Beyrut: Daru'l-kütübî'l-ilmîyye, 1990 (I-IV).
- Nisâbüri, Ebû Muhammed Abdullâh b. Ali b. el-Cârûd (İbnü'l-Cârûd), *el-Müntekâ fi's-süneni'l-müsnedet*, thk. Abdullâh Ömer el-Bârûdî, Beyrut: Müessesetü'l-kitâbi's-sikâfiyye, 1988.
- Okur, Kâşif Hamdi, "II. Meşrûtiyet Dönemi İslâm Hukuku Tartışmalarından Bir Kesit: Mansurizâde Saîd ve Seyyid Bey Örneği", *Dini Araştırmalar*, c. 2, sayı: 5, (Eylül-Aralık 1999), s. 255-284.
- Osmanlı Hukuk-ı Aile Kararnamesi*, Orhan Çeker (yay. Haz), Konya: Mehîr Vakfı Yayınları, 2012.
- Öğüt, Sâlim, "Emir (Fıkıh)", *DİA*, XI, 119-121.
- Ömerî, İsmâil, *el-Hak ve nazariyyetü't-teassüf fi isti'mâli'l-hak fi's-şer'iati ve'l-kânûn*, Musul/Irak: 1984.
- Özdirek, Recep, *İslâm Hukukunda Akdın Sınırları*, İstanbul: Yedirenk Yayınları, 2010.
- Özel, Ahmet, "Tahyîr", *DİA*, XXXIX, 442-443.
- Özen, Şükrü, "İstislâh", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: TDV Yayınları 2001, XXIII, 383-388.
- Özer, Hasan, "Fıkıh Literatüründe Yükümlülük Kuramı Bağlamında "Lâ be's (Bih) Kavramı", Marife: *Dini Araştırmalar Dergisi (Bilimsel Birikim)*, c. 17, sayı: 1, (2017), s. 1-27.
- Pala, Ali İhsan, *İslâm Hukuk Metodolojisinde Emir ve Yasakların Yorumu*, Ankara: Fecr Yayınları, 2009.
- Raysûnî, Ahmed, *Nazariyyetü'l-makâsüd inde'l-imâm eş-Şâtibi*, Beyrut: el-Ma'hedü'l-Âlemî li'l-fikri'l-islâmî, 1995.
- Râzî, Fahreddin (ö. 606/1209), *el-Mabsûl fi ilmi'l-usûl*, thk. Cabir Feyyâd el-Alvânî, Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, ty. (I-VI).
- Rufâî, Râfi' b. Taha, *el-Emr inde'l-usûliyyîn*, Dimeşk/Beyrut: Daru Mehabbe/Daru Âye, 2006.
- Rûmî, Abdurrahman Süleyman, *İctihâdü veliyyi'l-emr fi dav'il-vâkı'l-muâsır*, Mastır Tezi, Gazze: 2012.
- Sakallı, Talat, "Hüdai Sünnet-Zevaid Sünnet Ayırımı", *Hadisin Dünü-Bugünü ve Geleceği Sempozyumu* (14-15 Ekim 1993), Samsun: İlim Yayma ve Eğitim Vakfı, 1993, s. 39-55.

- Sem'ânî, Ebu'l-Muzafffer Mansur b. Muhammed b. Abdulcebbar eş-Şâfî (ö. 489/1096), *Kavâttu'l-edille fi usûli'l-fıkıh*, thk. Abdullah Hafız Ahmed el-Hakemî, Riyâd: Mektebetü't-tevbe, 1998 (I-V).
- Semerkindî, Alaaddin (ö. 539/1144), *Mizânü'l-usûl fi netâici'l-ukûl fi usûli'l-fıkıh*, thk. Abdülmelik Abdurrahman Es'ad es-Sa'dî, Doktora Tezi, Mekke: Camiatü Ümmü'l-kura, 1984 (I-II).
- Serahsî, Ebû Bekr, Muhammed b. Ebî Sehl (ö. 483/1090-?), *Usulü'l-s-Serahsî*, thk. Ebu'l-vefa el-Afğânî, Beyrut: Dâru'l-Ktûbi'l-ilmîyye, 1993 (I-II).
- _____, *el-Mebsût*, Beyrut: Dâru'l-ma'rife, 1989 (I-XXXI).
- Seyyid Bey, Muhammed (1875-1925), *Fıkıh Usulü (Giriş)*, Yayına Haz: Hasan Karayığit, İstanbul: Düşün Yayınları, 2010.
- Sibâî, Mustafa, *İslâm Hukukunda Sünnet*, çev. Kamil Tunç, İstanbul: Girişim Yayınları, 1989.
- Sinanoglu, Mustafa, "Teklif", *DİA*, XXXX, 385-387.
- Suyûtî, Celalüddin Abdurrahman (ö. 911/1505), *el-Eşbâh ve'n-nazâir*, Beyrut: Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, 1983.
- Şaban, Zekiyüddin, *İslâm Hukuk İlminin Esasları (Usulü'l-fıkıh)*, çev. İbrahim Kâfi Dönmez, Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları, 2015.
- Şafak, Ali, *Mezhepler Arası Mukayeseli İslâm Ceza Hukuku*, Erzurum: Atatürk Üniv. Basımevi, 1977.
- Şâfî, Muhammed b. İdris (ö. 204/819), *er-Risâle*, thk. Ahmed Muhammed Şakir, Beyrut: Daru'l-kütübi'l-ilmîyye, ts.
- Şagîr, Muhammed b. Sa'd b., *Fıküh Ömer b. Abdülaziz*, Riyad: Mektebetü'r-rüşd, 2003 (I-II).
- Şahin, Osman, "İstihsan Yönteminin Akli Gereklere Ve Bazı Uygulama Şekilleri", *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, VIII (2008), sayı: 4, s. 41-75.
- Şatıbî, Ebû İshak İbrahim b. Mûsâ (ö. 790/1388), *el-Muvâfakât fi usûli's-şeriâ*, nşr./tlk. Abdullah Dıraz, Beyrut: Dâru'l-marife, 1975 (I-IV).
- _____, *el-Muvâfakât: İslâmî İlimler Metodolojisi*, çev. Mehmet Erdoğan, İstanbul: İz Yayıncılık, 1993.
- Şeltût, Mahmud (1893-1963), *el-İslâm: akîdetün ve şeriatün*, 12. Baskı, Kahire: Dâru's-Şurûk, 2001.
- Şevkânî, Muhammed b. Ali b. Muhammed, (ö.1250/1834), *İrşâdü'l-fühûl ilâ tahkiki ilmi'l-usûl*, thk. Ebu Mus'ab Muhammed Saîd el-Bedrî, Beyrut: Müessesetü'l-kütübi's-sikâfiyye, 1992.
- _____, *Neylü'l-evtâr*, Suûd/Kahire: Dâru İbn Kayyim/Dâru İbn Affân, , 2005 (I-XII).
- Şirâzî, Ebû İshâk İbrahim b. Ali (ö. 476/1083), *el-Lüma' fi usûli'l-fıkıh*, thk. Muhyiddin Dîb Mestûr, Beyrut/Dımeşk: Dâru'l-Kelimi't-tayyib/Daru İbn Kesîr, 1995.

- Tahâvî, Ebû Cafer Ahmed b. Muhammed, *Şerhu müşkili'l-âsâr*, thk. Şuayb el-Arnâvût, (1-16), Beyrut: müessesetü'r-risâle, 1994/1915h. (I-XVI).
- _____, *Şerhu meâni'l-âsâr*, thk. Muhammed Zührî en-Neccâr ve Muhammed Sayd Câdu'l-Hakk, Mısır: Alemü'l-kütüb, 1984 (I-V).
- Teftazânî, Sa'duddin Mes'ûd b. Ömer (ö. 791/1389), *Şerhu'l-Makâsîd*, nşr. İbrahim Şemseddin, Beyrut: Dâru'l-kütübî'l-ilmîyye, 2001 (I-III).
- _____, *Şerhu't-Telvîh ala't-Tavdîh li metni't-Tenkîh fi usulî'l-fıkıh*, 1. Baskı, Beyrut: Dâru'l-kütübî'l-ilmîyye, ts. (I-II).
- Tehânevî, Muhammed Ali, *Mevsûatü Keşşâfi istılabâtî'l-funûn*, thk. Ali Dahrûc v.dğr., Beyrut: Mektebetü Lübnan, 1996 (I-II).
- Telkenaroğlu, M. Rahmi, *Erken Dönem Usûl-i Fıkıh Tartışmaları*, Ankara: FECR Yayınları, 2019.
- Topal, Şevket, *İslâm Hukuk Düşüncesinde Sedd-i Zerâi*, İstanbul: Ensar Yayınları, 2015.
- Türcan, Talip, "Sünnî ve Mu'tezilî Fıkı Usulünün Tanımlanmasında Bir Kriter Olarak Şer'îlik Algısı ve İbâha Alanının Şer'îliği Sorunu Bağlamında Bir Örnekleme", *Marife Bilimsel Birikim*, c. 5, sayı: 3, (2005), s. 195-211.
- _____, "Fıkıh, Hukuk ve İslâm Hukuku", *İslâm Hukuku El Kitabı*, (ed. Türcan, Talip), Ankara: Grafiker Yay., 2012, s. 27-41.
- Ubeydî, Hammâdî, *eş-Şâtîbî ve makâsîdü's-şerîa*, Beyrut: Dâru Kuteybe, 1992.
- Udeh, Abdülkadir, *et-Teşrîû'l-cinâiyyü'l-islâmi*, Beyrut: Müessesetü'r-risâle, 1989 (I-II).
- Ünal, Ali, *Kur'an'da Temel Kavramlar*, İstanbul: Beyan Yayınları, 1986.
- Ünal, İ. Hakkı, "Hanefî Usulcülere Göre Hz. Peygamber'in Fıilleri", *Ankara İlahiyat Fak. Dergisi*, c. 37, s. 191-199.
- Yaman, Ahmet- Halit Çalış, *İslâm Hukukuna Giriş*, İstanbul: İFAV, 2012.
- Yasin b. Ali, "Fıkühü takyîdî'l-mubah", *Mecelletü'z-zeytûniyye*, <http://www.tunisia-sat.com/vb/showthread.php?t=1674932> (Erişim: 15.08.2014);
- Yıldırım, Suat, "Afıv", *DİA*, I, 442.
- Yılmaz, Ayşegül, *Mansurizâde Saîd ve Fıkhi Görüşleri*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniv. Sos. Bilm. Enst., 2003.
- Yılmaz, İbrahim, "Şâtîbî'de Mertebetü'l-Afv Kavramı: Beş Teklifi Hüküm Dışında Kalan Durumlar Ve Mubah İle İlişkisi", *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, sayı: 32 (2018), 125-162.
- _____, "İslâm Hukuk Metodolojisinde Nasların Mubahlığa Delalet Etme Yolları", *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt: 10, Sayı: 22 (Haziran 2019), s. 79-108.
- _____, "Mubahın Şer'î Hüküm Olup Olmaması ile İlgili Yaklaşımlar Ve Bunun Mubahın Sınırlandırılması ile İlişkilendirilmesi" *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. 11, sayı: 24, (Haziran 2020), s. 206-239.

- _____, *İslâm Hukukunda Kamu Otoritesinin Mubahı Sınırlandırması*, Ankara: Fecr Yayınları, 2020.
- Yılmaz, Fetullah, *İslâm Hukukunda Vesâil-Makâsîd İlişkisi*, Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniv. Sosyal Bilimler Enst., 2009.
- Zâhidî, Senâullah, *Telhisü'l-usûl*, Kuveyt, 1994.
- Zerkâ, Ahmed Muhammed (1869-1938), *Şerhu'l-kavâidi'l-fikhiyye*, Dimeşk: Dâru'l-kalem, 1989.
- Zerkâ, Mustafa Ahmed (1907-1999), *el-Medhalü'l-fikhiyyü'l-âmm/el-Fıkbu'l-İslâmi fi se'vibi'l-cedid*, Dimeşk: Dâru'l-Fikr, 1968 (I-III).
- Zerkeşi, Ebû Abdillâh Bedruddin Muhammed b. Bahadır eş-Şâfiî (ö. 794/1392), *el-Babru'l-muhîd fi usûli'l-fikh*, nşr. Abdulkadir Abdullah el-Ânî-Ömer Süleyman el-Aşkâr, Kuveyt: Vizâratü'l-evkâfi's-şuûniyye, 1992 (I-VI).
- Zeydan, Abdülkerim (1917-2014), *el-Vecîz fi usûli'l-fikh*, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut 2011.
- _____, *el-Kuyûdü'l-vâride ale'l-milkiyyeti'l-ferdiyye li'l-maslahati'l-âmm fi's-şeriatü'l-İslâmiyye*, Umman: Cem'iyetü ummâli'l-metâbiit'-teâvüniyye, 1982.
- _____, "İslâm Hukukunda Zaruret Hali", çev. Hayreddin Karaman, *Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi*, c. 8, sayı: 3 (Mayıs-Haziran 1974), s. 162-175; c. 8, sayı: 4 (Temmuz-Ağustos 1974), s. 209-214; c. 8, sayı: 5 (Eylül-Ekim 1974), s. 289-302; c. 8, sayı: 6, (Kasım-Aralık 1974), s. 330-342; (Bu makalelerin tümü için bk. Karaman, Hayreddin, *İslâm'ın Işığında Günün Meseleleri-I*, İstanbul: Nesil Yayınları, 1988, I, 217-276.)
- _____, *el-Medhal li'd-dirâseti's-şeriatü'l-islâmiyye*, Dersâadet, İstanbul ty.
- Zorbozan, Semiha, *İslâm Fıkhdında (Hukukunda) Hükmü Bildirilmeyen Alan*, Yüksek Lisans Tezi, Elazığ: Fırat Üniversitesi, 2006.
- Zühaylî, Vehbe (1938-2015), *el-Fıkhu'l-islâmi ve edilletühü*, Dimeşk: Dâru'l-fikr, 1989 (I-VIII).
- _____, *Usulü'l-fıkhi'l-islâmi*, Dimeşk: Dâru'l-fikr, 1986 (I-II).